

Дээдэ Хуралдың депутадынга кандидат

УРАН ЧҮҮЛГЕ САЛЫМ-ЧАЯАННЫГ

Салым-чаяан-биле тыва төрин алдаржыдып, уду-бичи чонунуң сеткил-сагы...

Кара-Кат Огур-ооловчыл кызымак чөсөргөнип келген. Кызылдың уран чүүлү...

Кара-Кат Огур-ооловчыл Ооржак Алаш хемин эринал Дунгурдун-Сайыр деп чөре...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

1967 чылда уран чүүлү ури-дешенин доокуучуу уран чүүлү...

БЕРГЕЛЕРНИ АЖЫП ЭРТЕР

Кыш дөргө уду ажал-агылдың кайы-даа адырын ажал-ничиерине удуг шыгалда болуу...

Силерниң кожуунуң малчыныра кыштагылаан кайы хире белеткедиң киргеня...

Кожууну, суму чагыр-галарыны удуруткучулары кыштагылаанга белеткедиң чөгумчалыг чорударының кемчелерини аң келтиривини түндүгине ажал-агыллар малчыныра белеткедиң багай эвес чоруткан. Ший-оол Иргитовч?

Кожууну, суму чагыр-галарыны удуруткучулары кыштагылаанга белеткедиң чөгумчалыг чорударының кемчелерини аң келтиривини түндүгине ажал-агыллар малчыныра белеткедиң багай эвес чоруткан. Ший-оол Иргитовч?

Кожууну, суму чагыр-галарыны удуруткучулары кыштагылаанга белеткедиң чөгумчалыг чорударының кемчелерини аң келтиривини түндүгине ажал-агыллар малчыныра белеткедиң багай эвес чоруткан. Ший-оол Иргитовч?

Кижилер болгаң чылдар

ОРТУН ОГЛУ

Назы-хар талазы-биле амгы уения-биле алдыра. Оюн Товуу Сивилбровч оглу (ача-оюнаның чогуу алы Албаан) оюнаның ортун оодларың бирээз кылдыр ам сагып турар. Элегес, Мөжөгейтин мурнуң дургаар Таңды-Уулааның артына Оваалы-Оюк дээр белки сиппик солагай талазында артар араалык кыштага төрүттүргөн. Ол шага сөөлдүң, Кызыл шериптин туугустуң чы-биле калы өгдүгүчүлүк көрүп эгелээ.

1921 чылда Элегесин Суг-Бажына бүтү Тываның улуг кызыгы болуп, бол-дог-шубал күрүбө — Тыва Араг Республикка туугустуң турга. Шаңганар-Оорунуңа чыгалаан төрөлдери, таңгык чер-чүртүгүлери алтыпай чоруп турганарын сүрүштүрүп көрүп турган Суг-Бажына чедири уштан өзгө алын муңул чорган. Ол чымын дегенде орус, тыва чөмөрни четтиргенериниң бирээз сен боор сен — деп, ала-вези олгунуң сөөлдүңе чүгээл берген чык-лэр.

Оюн Товуунуң ала-вези чылдың дөрт эргилдешке кыш кып көкүң, чаап, күрүң Элегес хемин артың, мурнуң талазында Суг-Бажына, Чал-Кежигең, Көк-Хаак бугааның чыгында, тараа чорукчулар ынаас чорган. Кызыл Оюн, Соңк лардыгына, Суг-Бажының Устунте арыгы-лаа кыштар. Чымын Мөжөгейтин Кара-Булуңга колдыр. Доора-Хадын, Ууун Кара-Сугга, чамыкка Оңгажа, Лөгүң-Арыгга чайлар турган. Ичпал Чал-Кежигең, Суг-Бажына, Кара-Булуңга чыгып, күзүң, орус өнүктүрүп кол-пай койгочун наларың турганар. Чайгы, күсүк кыргыла-

ла уезинде ол өнүктүрүп төрөгөй аттары елек дола берген. — Бичин оодчуган турумда, ол ынаар чурттан чорган орус, тыва чөмөр араалык эл-найырамы, харыл-саазы лыка эки турган. Россия Октябры, Тывага улусчу революция өскүсү уенириң мурнуңа актүр кызыллар бис лишек орустар тываларың боттарының талазыңга эзелдеп алдыр дээң, улаа-лараа аралдашыңың, мөшкөлдөшкүң үндүрүң тургана деп чорган. Шыңгалдаа араатар эрги, чаа ужуруң чорут мелеңер бил-ди, чаа амдыларың тургу-ларынче күзүңчүлүк сагып, ынагың Суг-Бажына улуг чымын белеткөөргө киржи берген — деп, Оюн Товуу сактын чүгээлээ.

Ичпал Чал-Кежигең, Доора-Хадын эрги улуг суур турган. Анаа ларган тырттырар суг дээр-бери, салгы, бир бай орустун алы аттар, халың кыргы-биле кара өз кыдыр чери база турган. Орус эге школарга тургулаан. Ужен чылдары Дүргөн суурга «Кызыл партия» деп алаар орус колхозу тургустуна бээрде, Доора-Хадын, оң салбыры сөөлдүрүп Кара-Булуңга Сталин аттыг колхоз тургусту-нарга, Уургайгы оң салбыры анарган.

Эрте бижар кызыл-тасты Кара-Булуң орустарына ачам, Ергакан чөстем, акыларым Бүлүң-Хөө, Сөрөн-Хөө, мен хоуга оңу хол-биле кескин, мөшкөлдөшкүң, өрү баштагың тургустун хуызар кыш. Тараа кажааныңың чогууңа хой каларың, дүжүк ажаалдашыңа ажаллап турган улустун сартың чип хуызарге, магаалыңа чүе ийип.

1941 чылдың чаы, Улусчу эрге-чагырганың соңуңдагы эгелээ. Мурнуңда боттарың тускай Советтерий, чүгө-ле анаа кыргыз төлөөлөрүң соңуур турган болза, тыва оңуң ынакш, соңуудаларга совет хамааттарың киририң, соңуур болган соңуур эргейи тыпын берген. Анаа хамаарыштыр суртал-массагай ажалды калбарган чоударыңа О. Товуу илеккейди кыриң турган. Ала-чурттуң Улуг дайыны эгелээни Суг-Бажы (амгы

Кочетово суурга) машина оруу кылган шефчилерини удурутту турган. радиолан дынпал билди алган, ол-ла дораан ол чөөк-кавының араг чоңуңуң ортуңуңа тайылыр ажалың чорудуң эгелээ.

1943 чылдың октябрыда Кызылдың нам школарыңың 6 ай хуусаалыг курузунга өөрөйиң турдум. Бир хун ТАРН ТК-га кел дээң деп мындыг болган. Ичпал Чал-Кежигең куре эргелекчиң турган Дуваа-Хөө элтерин алган. Тал-ганчык секретарыңа кесир берген. Ол-ла дораан менн Тона даргаже апардылар. Харал аалын уургайыңа ТАРН ТК-ның партузунга ажаллаар сен, ол ТК-га чыгырар эң улуг алдын тының чөри болуп. Акиш-шалын, халырылдаа эки — деп мындыг. Көзөк боланың ортан, өөрөйиңиңиң чөри доо-зуп ап көрөй — дидим.

«Амырбас, соонда өөрөйиң ап болур. Политбюрога бады-лагык өөрөйиң тур, бола ың-лаа чүе боор» — деп, дарга дыннаган. Кам хонган база-ла кел дээң. Полит-бюрога Ортун-оол дарга кии-ре берген, илеткөөң соонда, орус дылды кайы хире бил-риниң айтырдылар. — Бөдүүн сөстөрүң шору билди-де кижин мен — деп, шыны-биле чүгээлээң.

Күрстү эки дооскан, чо-гуур шынаалыгың холга ал-дың. Ичпал нам кожомяры-гына пропаганда кидиштин эргелекчилериңиң ийгиң секретарың эрге-хузаалыгың буруң күссөңиң ажаллап турган. Харал аалын уургайың ТАРН ТК-ның парторугу болуп шагла ычталдыр ажаллап эгелээниң ол — деп, Оюн Товуу Сивилбровч чу-гааның доосту.

Алексеи ДЫРТЫЙ-ООЛ. Күш-ажылың хоомуңу. Кызыл хоорай.

Июль 8-те М. Ю. Лермонтов Железнодорожников ар-жаанырыңа эмиңериң биле чорукчан. Анаа келген, шу-рамыңда болу бээр хире хо-рон сөг эгелээ. Аалчылдар ча-пыканнар. Мартынов Лер-монтовтуң соондан мээ-биле келген, оң актиден каржы шубайыңаң, Верзалингерге чүгээлээң сөстөрүң катан-таан. — Ол дээң мени дуэльге киргезер силер бе, ычпал? — деп Лермонтов таваар айтырган. — Ийе! Даарта дораан мээң сөкүлүлүмүң силерге тэле бээр — дээң, Мартынов ий-лай-ла болган. — Лермонтовтуң ажык-лаа, чыгың-лаа дайыныңың Пятигорскке эмгекчү тургың. Ишпалдарың бирөөлүң, И. И. Васильичков хамаар-жың, Чогуңна чогаалдыгың өжөктөнөриң өжөктөрөгө Мартынов дуэльге чыгач алба-лапкан. Лермонтовтуң тала-гыңдары оң сөкүлүлүмүң азыңа М. П. Глебовту сүмө-лөөңер. Мартынов сөкүлүлүмүң дуэльге чыгач кылдыңлап оймакта турганар. Чымын улуг дамыгыңа дуэльге эгелээң. Сөкүлүмүң А. И. Васильичков, С. В. Трубиничов, М. П. Глебов, А. А. Стодынин дуэль болур чериң дүң да-лаш толаралын кириңкерер. Оң хөмчөөлү мылгың бол-ган; атыгалайың кызыларын алаан 15 метр болган, а хө-рөк кырылда ийи катан ыра-к бөдүр ужуруң. Чымын күш-те

Иван КЕЛИН-СЕНГИ.

таш харыдаа сайыды Н. Б. Дьяков харылап турар. Бис-ке хөмүр-лаш сөөртүп бээр-биле үш автотранспорт бөдүрүгүзүңиң чолаачыла-рын быжыктаан, олар ажал-лап турар. Олар чүүд тала-зы-биле хөргөлдөшкүң олар үзүктелдирбес болган хары-даа оң курлавырың биске тургузуп бээр дээринеңе бу-ураар бис.

Кожуунуң чагырганың удур-тудулаа хөмүр-лашты, кы-вар-чаар материалдары бол-ган баараның сөөртүп чедири бээрн маңап, диле-нин оудурбай турар. Чагыр-ганың удурткучуларының бирээң чеди хонук дургу-зулаа Кызылда турар. Ко-жуунга хамаарышын чүгө-ла айтырдыларың шийтирээр, организачы ажалды чору-лар. Бир эвес ынаар хөм-чөг албас болза, ажал-хө-рөкчө мөгумчалыг шийтирээр-иң берге деп саваар мен.

Кожуунуң ажал-агыл-ла-ла таварың турар бергелер эвээш эвес, оларны ажал эр-тер дээң болдулар-ла хө-мчөгчөриң мөөң соңгаар-лаа алдыр бистин хузаалтөөң.

Айтырдыларың хары-ларын бергелер дээң четтирдим, Ший-оол Иргитовч?

Таан-оол ХЕРТЕК чүгээл-лашкан.

Өвүрдөн

медээлер РАДИО АЖЫЛДАВАС

Өвүр кожуунуң Солчуур сумуңуң чурттакчылары радио лампычылгаың дыла-лаштыңаң бээр элөөң үр анарган. Кожуунуң элек-трили харылаа салбыры-ның удурткучулары чопу радио-биле халдырар дээң бичиң-лаа салгың салбайп турарыңа Солчуурчун чуртта-кчылары хомудал туралар.

Солуң, сеткүүдү өртөө ө-скөн үеде радионуң шугума-рың септеп, чурттакчылар-ың өң-биле бурузуге ра-дио-биле халдырар дээң бичиң-лаа салгың салбайп турарыңа Солчуурчун чуртта-кчылары хомудал туралар.

Солчуруң тус чер эрге-чагырганың биле кожуунуң электрили харылаа салбы-рың бээр ажалды бир дем-биле ылыптарыңа чурттакчы-лар илетген туралар.

ТЕЛЕФОН ЫЫТТАВАЙН ТУРАП

Солчуурда телефон харыла-аа база чок, Суурлуп хары-лаа салбырында тургускан автоматтыг телефон стап-паныңа магта-ла үрелген. Оңу сөтөйиңиң турар. Кожуун тө-рү-биле бөзүп телефон хары-лааазың үзүлгөн. Оңу дар-ый кыдыр талазы-биле Сол-чуруң суму чагырганың дарга-а Ч. С. Чымынның дилээң кожуун чөргөйдү ал-бай чөргөйдүңиң ортаңа, ычпаларың удурткучулары дынаачаның эргитири ту-рары хомудалың.

Бо база-ла электрилиг хары-лаа салбырың эргелек-чиңиң харылааар ажыды-дыр. Телефон харылааазы-ның кыш болуруң солчу-руң оон билди албасан туралар.

ХОМУДАЛ ЧОК

Өвүрүң Халдагытыда 2137 пенсционер амдырар, чурттан оудурлар. Амгы үе-де оларга немей 50 база 55 харды хөргөңө болган эр, пенсиялар назымың 230 хире кижин бугу докумен-тилерин додурган, четкелээң болду турар.

Пенсционерлер пенсия акшаың ай сайында ап тур-лар. Соңал халдырды кидиштин тыныңа тургус-туңаң бие бузуруде пен-сционерлерниң пенсия акша-ларын оларын бажынырыңа чедирип, ачы-дузаы көрү-дүп турары маңгаар апар.

Июль 17-де Россияның шыгуларгай шудукчуңуң Машик ланың баарыңа ор-чүкүмүң каан. — Бажың музейниң дөрт өрөөлдериниң шупузуңуңа М. Ю. Лермонтова хама-арышкан бугу-де чүдүлериң ол үелерде турганың баугаар деген көргөсүлээң. Уран чогаал болган фото-чурттар деген өрөөлде шил хомду хааржак иштиңе шудукчу-нуң өлгөниңе хамаарыштыр 1837 чылда бизээш шудукчуңуң тола кылдыр улга-тыр парларан, деген каан.

Иван КЕЛИН-СЕНГИ.

АЖЫЛЫ ДЭЭШ «ААРЫП» ЧОРУУР...

Тыва Республиканың Дээдэ Хуралыңа депутаттыг кандидаты кылдыр Кызыл кожуунуң № 13 сонуга ол орунунда култураның хоону-ну, Тыва Республиканың Ком-позитор ажилының кеңе-сигүңу Кара-Кат Огур-ооловчыл Ооржактың кожуунуң чагыр-гал чөмөрүн мурнуңап дө-шүшүң турарын улуг чүүд-дүгүзүңүңүң биле хузаан ол тур бис. Республиканың хой националдыг чоңуңа оңу тайыбас, оң ирларың ир-лашпайн чорур бичи барың чок деп бүүрел-вези чүгээл-дап болур. Оон ангыда К. К. Ооржак республиканың хой дактыр чөмөпчү. Кызылдың уран чүүлү үчүлүшөңгө өөрөйиң турган-ла ирларың бөжөк, чоңа билдир берген. Амгы үеде чөпө амыг ир-ларың автору.

К. К. О. Ооржактың күш-ажыдың намырың Бай-Тага кожуундан эгелээң. Анаа кызымак чөсөргөнип келген. Кызылдың уран чүүлү үчүлүшөңгө хой чылдарда башкылаан. Сөөлү чылдарда К. К. О. Ооржак Кызыл ко-жуунуң култура кидишине-де ажылап, бөдүүнү чаа-ның салымы болур ыры чо-гаалыр ажылың салбайн ко-жуунуңда, республиканың а-т-суура алган «Арбай-хоор», «Хурет» агаткулыбргаала-ларын өзөк күжү үлүг-хуу-зуа кирип, тыва култура-га ооздунди, немеделерини шаа-биле берип чоруур.

Кара-Кат Огур-ооловчыл кызымак чөсөргөнип келген. Кызылдың уран чүүлү үчүлүшөңгө хой чылдарда башкылаан. Сөөлү чылдарда К. К. О. Ооржак Кызыл ко-жуунуң култура кидишине-де ажылап, бөдүүнү чаа-ның салымы болур ыры чо-гаалыр ажылың салбайн ко-жуунуңда, республиканың а-т-суура алган «Арбай-хоор», «Хурет» агаткулыбргаала-ларын өзөк күжү үлүг-хуу-зуа кирип, тыва култура-га ооздунди, немеделерини шаа-биле берип чоруур.

Биче сеткилдиг, эш-өөрүң-дө эвилең-өөлөк, республи-каның култура уран чүүлү хөгжүдүрүңгө сагың аарың чорур кижилерниң бирээ-лиң. Тыва Республиканың култураның алдарың ажалдачымы, композитор С. К. Бажыр-оол бир натаң кижин. К. К. Ооржак эвес болза, ажалды мындыг эки байла-ла көдүрүң алары берген-ди. Оң ажалды эзулуг бердиңер, амык лээң кезе-ле «аарып» чорур эш-өөрүң удуртуп билдигиң башкырың бидир кижидиң дээң эжи-ласке улуг бүүрел. оон

культура кидишын даргаан. Кызылдың уран чүүлү үчүлү-шөңгө башкылаан, респу-бликаның Улусчу чогаалды-лыгың баа амыг үеде Кы-зыл кожуунуң култура киди-шиниң кол специализың болуп иштин-биле култу-ра шугуңуңа үжөн амыг чылдарда бараалган чоруур.

Биче сеткилдиг, эш-өөрүң-дө эвилең-өөлөк, республи-каның култура уран чүүлү хөгжүдүрүңгө сагың аарың чорур кижилерниң бирээ-лиң. Тыва Республиканың култураның алдарың ажалдачымы, композитор С. К. Бажыр-оол бир натаң кижин. К. К. Ооржак эвес болза, ажалды мындыг эки байла-ла көдүрүң алары берген-ди. Оң ажалды эзулуг бердиңер, амык лээң кезе-ле «аарып» чорур эш-өөрүң удуртуп билдигиң башкырың бидир кижидиң дээң эжи-ласке улуг бүүрел. оон

Биче сеткилдиг, эш-өөрүң-дө эвилең-өөлөк, республи-каның култура уран чүүлү хөгжүдүрүңгө сагың аарың чорур кижилерниң бирээ-лиң. Тыва Республиканың култураның алдарың ажалдачымы, композитор С. К. Бажыр-оол бир натаң кижин. К. К. Ооржак эвес болза, ажалды мындыг эки байла-ла көдүрүң алары берген-ди. Оң ажалды эзулуг бердиңер, амык лээң кезе-ле «аарып» чорур эш-өөрүң удуртуп билдигиң башкырың бидир кижидиң дээң эжи-ласке улуг бүүрел. оон

Биче сеткилдиг, эш-өөрүң-дө эвилең-өөлөк, республи-каның култура уран чүүлү хөгжүдүрүңгө сагың аарың чорур кижилерниң бирээ-лиң. Тыва Республиканың култураның алдарың ажалдачымы, композитор С. К. Бажыр-оол бир натаң кижин. К. К. Ооржак эвес болза, ажалды мындыг эки байла-ла көдүрүң алары берген-ди. Оң ажалды эзулуг бердиңер, амык лээң кезе-ле «аарып» чорур эш-өөрүң удуртуп билдигиң башкырың бидир кижидиң дээң эжи-ласке улуг бүүрел. оон

Биче сеткилдиг, эш-өөрүң-дө эвилең-өөлөк, республи-каның култура уран чүүлү хөгжүдүрүңгө сагың аарың чорур кижилерниң бирээ-лиң. Тыва Республиканың култураның алдарың ажалдачымы, композитор С. К. Бажыр-оол бир натаң кижин. К. К. Ооржак эвес болза, ажалды мындыг эки байла-ла көдүрүң алары берген-ди. Оң ажалды эзулуг бердиңер, амык лээң кезе-ле «аарып» чорур эш-өөрүң удуртуп билдигиң башкырың бидир кижидиң дээң эжи-ласке улуг бүүрел. оон

сонугураал-биле помчул та-ныштым. Эшес от дег сет-килдиг, уран чүүлү ажылак-чызыңың, сурагдың спортчу-нуң бо бажымың республика-ның, эң ылангың Кызыл ко-жуунуң култура ажылакчы-лары, спортчулары, өрүк-чүдери шың кылдыңган ба-зым-дыр деп үчүлдөй кел-диңериче кыгырыксаан мен. Дээдэ Хуралтын ам бар 28 депутаттарыңа уран чүүлү болган спорт ажылының тө-лөзүңөңүң негизге болза деп күзүлдиг мен. Тыва чок алыс-ук-төөгүсүңөң салым-чаяан-ның, дөлетиге ат-сывымың үнүң келген уран чүүлдүг, спортчу күштүг чөң болгай бис. Ичпал Чал-Кежигең, пар-ламентиве салым-чаяан-ның, төлөңгү анык күштер-биле улам быжыглангың, Кара-Кат Огур-ооловчыл Ооржак тынч немеле күштүг бол-ган болза деп күзөл, Кызыл кожуунуң 13 дугаар округу-нун соңкучуларыңа мын-дыг байгалдыг амык чагаа-лыг мен.

Кижин хире-шаа-биле чурт-тап чоруур болгай, Кара-Кат Ооржак база-ла хире-шаа-биле чонунга бараал бооп, бугу намызы уран чүүлүг, спорт-лакчын чөмөпчү, тыва бурат хакас хурештерге Россия Федерациязының спорт мас-тери-лэр. Хоочун мөге ан-даа калы хурешчип чоралп эш-өөрү-биле «сеткилдиг» алганда, эрес-ле болду ийиң.

Дээдэ Хуралга депутат бо-лур дээң болуруң үнүң бер-ден, тыва култураның база бир төлөңгү олгу, салым-чаяаның Кара-Кат Огур-ооловчыл Ооржак оон соңку-чулары аң оруктү бээр боор деп идегел-биле, депутатка кандидатка чөпшөкчүлүгүңүң күзөп артым.

Кара-оол ИАТИИП-ООЛ. Тының Чогаалчылар эвилдениң баштаар чөри-нин кеңигүүң, култура ажылының хоонуңу.

Бир-де эртен ачам Чал-Ке-жиге Фолье Маклаков, Дмит-рий Филимонов, Леонид Де-жнев дээр талыштарыңдан де-мир алазың, илбир ачылган экээңиң дээң чоруткан, су-рагың дээң ажаллап, харыл-саазы лыка эки турган. Рос-сия Октябры, Тывага улусчу революция өскүсү уенириң мурнуңа актүр кызыллар бис лишек орустар тываларың боттарының талазыңга эзелдеп алдыр дээң, улаа-лараа аралдашыңың, мөшкөлдөшкүң үндүрүң тургана деп чорган. Шыңгалдаа араатар эрги, чаа ужуруң чорут мелеңер бил-ди, чаа амдыларың тургу-ларынче күзүңчүлүк сагып, ынагың Суг-Бажына улуг чымын белеткөөргө киржи берген — деп, Оюн Товуу сактын чүгээлээң.

Ичпал Чал-Кежигең, Доора-Хадын эрги улуг суур турган. Анаа ларган тырттырар суг дээр-бери, салгы, бир бай орустун алы аттар, халың кыргы-биле кара өз кыдыр чери база турган. Орус эге школарга тургулаан. Ужен чылдары Дүргөн суурга «Кызыл партия» деп алаар орус колхозу тургустуна бээрде, Доора-Хадын, оң салбыры сөөлдүрүп Кара-Булуңга Сталин аттыг колхоз тургусту-нарга, Уургайгы оң салбыры анарган.

Эрте бижар кызыл-тасты Кара-Булуң орустарына ачам, Ергакан чөстем, акыларым Бүлүң-Хөө, Сөрөн-Хөө, мен хоуга оңу хол-биле кескин, мөшкөлдөшкүң, өрү баштагың тургустун хуызар кыш. Тараа кажааныңың чогууңа хой каларың, дүжүк ажаалдашыңа ажаллап турган улустун сартың чип хуызарге, магаалыңа чүе ийип.

1941 чылдың чаы, Улусчу эрге-чагырганың соңуңдагы эгелээ. Мурнуңда боттарың тускай Советтерий, чүгө-ле анаа кыргыз төлөөлөрүң соңуур турган болза, тыва оңуң ынакш, соңуудаларга совет хамааттарың киририң, соңуур болган соңуур эргейи тыпын берген. Анаа хамаарыштыр суртал-массагай ажалды калбарган чоударыңа О. Товуу илеккейди кыриң турган. Ала-чурттуң Улуг дайыны эгелээни Суг-Бажы (амгы

Кочетово суурга) машина оруу кылган шефчилерини удурутту турган. радиолан дынпал билди алган, ол-ла дораан ол чөөк-кавының араг чоңуңуң ортуңуңа тайылыр ажалың чорудуң эгелээ.

1943 чылдың октябрыда Кызылдың нам школарыңың 6 ай хуусаалыг курузунга өөрөйиң турдум. Бир хун ТАРН ТК-га кел дээң деп мындыг болган. Ичпал Чал-Кежигең куре эргелекчиң турган Дуваа-Хөө элтерин алган. Тал-ганчык секретарыңа кесир берген. Ол-ла дораан менн Тона даргаже апардылар. Харал аалын уургайыңа ТАРН ТК-ның партузунга ажаллаар сен, ол ТК-га чыгырар эң улуг алдын тының чөри болуп. Акиш-шалын, халырылдаа эки — деп мындыг. Көзөк боланың ортан, өөрөйиңиңиң чөри доо-зуп ап көрөй — дидим.

«Амырбас, соонда өөрөйиң ап болур. Политбюрога бады-лагык өөрөйиң тур, бола ың-лаа чүе боор» — деп, дарга дыннаган. Кам хонган база-ла кел дээң. Полит-бюрога Ортун-оол дарга кии-ре берген, илеткөөң соонда, орус дылды кайы хире бил-риниң айтырдылар. — Бөдүүн сөстөрүң шору билди-де кижин мен — деп, шыны-биле чүгээлээң.

Күрстү эки дооскан, чо-гуур шынаалыгың холга ал-дың. Ичпал нам кожомяры-гына пропаганда кидиштин эрг

Куулар ОРГУ.

ӨРШЭЭ, ХАЙЫРАКАН!

(Тотгузу. Эгеэн № 184, 185 «Шында».)

Чүгдө дүктөр бурчунан турарын көрүп, кескенди хордаан үперип дыйнадым. Хайыракан ийи буттан туруп алган, хаан кээрге-ле акыбы да, бербишаан, ону да кээрге каан тур. Оон бичип хозаш дээрге, шурамышаан баргаш, дагыр дытка хозаш араак туруп алды. Азыгыг солдугур кулурун дээрбектедир астын алган карандым кел-ле демпозун таварырга, оозу дят артычык былдай дүштү, чүгдө чөвүрээлг чар-талар коорлуп чагылаады. Хавап дагыр келер орта, ийги-соогу сегирин алгаш, ийги-соогу шыдадым, дятче хербетини үпер деп чыдырды, азыгыг дуп-тура халааш, демгизин хай алындырбай ишлентти. Хоокүй дагыр-гек халдары-биле иштин тутунган дег болганда, үгген чоруй шууг шойлуп чыдым. «Азыгыг» бажын өрү кодуруп алган «Тилгеле мээни болду» дээрге хербет берген сяди дыгынайын тур. Балдырым итпай-айнын, мага-бодум сирпейлини турума-даа, оң иштиңи догданыштын турарын эскерип, ээгинтөөн тымын дыйнап тур мен. Сегелини адаанда бир-де удул кара чүвө халаанын тур. Таңынын бо ийи улуг амгытаны мынчаар хал-чиң үндүр соода-лачкаш, найыз-даа оңдала-стап, алгы-кышкы үндүрбе-ди. Кандыг кончуг шыдым, чордаар амгытаныр боор!

Ийгиликтү түстү берген боор. Ону манап турган азыгыг менче иштиң кылгаш дигеш, мени оң араак дошту өрү шойлуп чыктым. Ана амгырай-ла бердим. Эскербээндир! Мындыг хал-чинин, оңдунгү чогуш-соода аразымда амгыг үперип ол-дур! Аа, оршээ, алдын таңдым! Ада-өгбөм, алам-ачам авыра-лы! Бүдүү чыбыртып чоруй баар-дыр дээш, дап берш чыдырмыда, үстүндө казыр-козур-ла диди. Авай-авай! Кадирдан чугулу баткан хая-дан дег, хавапым мени кайсы сеп дээшпиз, бо дункуртула-ны бадып оуду. Кандар-даа аайын тыппай, хейде-ле ору шурай бергеш, доора будуктан ийи холдап сегирин ал-ла, дыгыныштым. Азыгыг мээч бодум ада-беле хит дээш кудургайын куду ок-талы берди. Чүрээм соолаан дээш, ушта халды бер чыгы. Боому ая-ла, эргик чылын дийч манап, укунга сандай-ланыш оргамын мыда-хаал будуктардыг, селестей ушкан

чудукту өрү кырап үе бер-дим. Хайлыг азыгыг база да-гын дөс-ле шойлуп чоктап олар. Хоранын кудугур боор бо дээш, тош бажыче чеже-даа шыгаган, чангыс огу-ну чаштырылган харамна-нып, соккан кагдым. Бо кел-ди. Мыл бо, будум алаанды, дагыр-гек-биле амы-тын дээш тутулуп турган амытанын ама топтап көрө бердим: хоо-күйүң карак-кулаан, оорго-моину көрөш, караам чал-дады. Халаанын чоруйру кулап чүвөм, оон оң талакы кулаан дөзүндө оора соп каан, чүгдө кежиде хала-дайнып тур. Ол-ла талакы ка-раан хаваптын кежи-биле дүй хавытай сол каан. Ооргазы-ның сиртинде барык-ла кеш чок — ана кызыл анай. Бир талакы саарыдан хал үзүк чок дамдылап тур. Хоралаан хавап менче чангыс караатп кооруп тур. Оозу дарып хор-дааныпдан кызыл шуру суу каан чүвө дег. Оон ийи кө-рүп четкичээмизде, сидик-тей каапкан, селесте чү-те берген сяди дыгынайын тур. Балдырым итпай-айнын, мага-бодум сирпейлини турума-даа, оң иштиңи догданыштын турарын эскерип, ээгинтөөн тымын дыйнап тур мен. Сегелини адаанда бир-де удул кара чүвө халаанын тур. Таңынын бо ийи улуг амгытаны мынчаар хал-чиң үндүр соода-лачкаш, найыз-даа оңдала-стап, алгы-кышкы үндүрбе-ди. Кандыг кончуг шыдым, чордаар амгытаныр боор!

Азыгыг делир келгеш база катап мээч чангыма туруп алды. Оон менче көрүп турар чангыс караанда ам ажынып хордааныштын кандыг-даа дем-лөч чок хире, харын-даа мен-ден бир-ле чүвө дилээниг шыккан. Ону көрөп, будуктан туттуруп алган тура-рыма, тавар кылаштан чо-руткан, бажын чудуктуң кы-рынга сырттай салып алган тур. Саггырыма, демей-ле чурттан шыдабас, олар-дур мен. Бо мөөрейге сен тилээндир сеп. Чоң тур сеп, мээч мойнуму оудура шаават! Суун бердим ышканык дээргин болду. Балды-сүгелгиз өвөс, оода би-жөктөгү бооза боозаазын оуду-ра шеппей ортик. Бир ууда селесте чудуктан дүшкөш, боому октапкан, бажы чо-рунтар болады. Бидыг-даа бооза чер чүвезин капкан би-дир, арын-чүрүгү өвөс дээш соккан кагдым. Ам чүңү ка-чарыра? Манаа, чудук кырыл-га, тура өдүр өвөс, демей-ле дүжүп балар анаар. Чангыс борбак оң та частыра, та ча-ылыбас. Чазылыбас бооза, мени манап турар азыгыг чангыс кайраш, боду база чүвө өдүр калды. Оон бо хал-чининг бодог-мөөрейге үжөлө дө-дөкчү болур бис. Эя-даа! «Өр кийи черге өдүр...» кийи орго өдүр чүвө дээш кай. Хоочунуларын чангыс-ты-биле баштай ол-бо чүкис,

оон соода хүнче чалбаргаш, хаваптын бажың чангыма чедир чудукту кырап беле келдим. Баштай долгалдыр, оон соода дээрже көрдүм — чангың алак айнып кузугуң дег ак-көк дээрде шаа ку-дудай берген хүнүң алдын хербеттери чериве саарын-дыр. Азыгыг чангыс хаалып суйбап кааш, оок хал дуй ка-да берген догтур кулааның үдүгө боомуд аксын барык-ла үстүргөш, «дүүрөөн бот, дүктөйгөн баш» дигеш, ка-даанын шимгеш, мажымын бажытым, «чык-дөр тиң-ле диди. Чингеш дөн соода, чире жөн дүштүм...

Минин кээримге, өдүр азыгыг-биле кожа кээп дүшкөн чыдыр мен. Девиден тура халааш, хайыракан чангы-биле эртеринден кор-тиш, оңу оюп, орук-чирк-даа дивейн, хемин куду ыдып ба-дыптым. Чыраа аразында хо-луртайнып бадып чыдар соок-караны мээч соогуже панталым. Коргуп-девиди-нимден сөөктерим сирпей-лиң, кулактарым түүгейини, карактарым шокараның турарын ам кээп эскердим. Ован-чудуктарга мунгарып, укуп-туруп чорумда, мал оранган ышкан болду. Саг-гыма бе, чүл бо? Шына-ла, мыршай мыда чыраа бажы шимчей-дир. Ам база чүзүл? Сесте-сесте чөдө бээримге, Челер-Шокарнын мунган-дыны тал будудула кедирди берип-тур. Кошкай берген коду-чиримин аа димчыл-каш, ыдыл-ла баттым.

Аалга келгеш, чүвө чуга-лар дээш, шууг чадантым. Кандар-даа кызыл-кызыл дап бээримге, кара-шору — чүгдө эршиер калабынар. Кыраган-ачам мыршай а-гадан калган, энем бирде менче, бирде ирешиче көр, шай-даа сунар, сүт-даа кудар. Оон дагынаа дуокаа чуга-галык соода, кыраган-ачам мени чедип алгаш чоруту. Черле билдирим кызыл хавак баарында удул ээрэмгиз хо-рунган чангыма эскелтеш, чоанада-ла балык-байлаң тоо-вас боду.

— Моон балыктаалы — ди-ди. Билр-ле болгай мен: көк-ээрэмгиз согытай берген уунда адаа хос ээлерде хо-лааштар бар. Ээрэмни хала-дажаң-дажаң, холдарга; шо-кар чалгынырагы, кызыл кара-урактары, тегелчак кура-кура сенилдеринг ка-дыгылар ана дүгөн эят дег. Оларын оскен чүвө дег, үндүр октап-ла турар сеп. Кыраган хойленип уштуп, хончуларын дап каапкан:

Ияң-дир. Сеп база хевин уштуп каавыт, огулм — диди. Оон аайыңа киргеш, кадыр эл кырында ээрэмде удул-биче балыктарың хойну ма-гадан, харап тур мен. Хепер-тен бир-ле кижин мени көк-ээрэмче андара идишти. Ал-гы-кышкы-биле укугун-ла баттым. Дуннүп киргеш, шымырым шору болгаш, карбап үнүп кээримге, кы-раган база ээрэм дүвүндө бо үнүп келди. Хоюг, чыгыг даштарың сайга дөгеленип, кара болган таварылганы кыраган-ачамга чугаалап бер-дим.

— Бидыг-дыр. Бурган өр-шээ! Оран-таңдым, өршээ! — дээш, — Моңу ачадан өске кымга-даа черле чугаалаа. Чүвезиң ужу-кыдың эске-рин турар бо кыраган-аваага бөзүн сөгөтө, огулм — деп, кыраган-ачам холчок чагып-дыр.

Унум үнүп, чугаалай бээримге, өөрөөнөр боор, кады огулм ээинге шилгез ирг дөгөрктөгү, оон ишти-хырын тыткаш, мени чөмөрип кагды. Пат туруп-могаан кижин оудура удул бээримге, кыраган-ачам күжүр мени чыгыртып, шугаан каан бол-ду. Даңы атсы чангыс-даа шимчеш дивөөн чордум. От-тур кээримге, ирей, кадай, Самбына — үжөлө даштын ма-дан аразында дүймөн турлар. Мээч Челер-Шока-рын ээр-чүгениң багтааша тур. Оон чангыда Дагыр-Мыйсы джирин кара шары-зын база ээртээш, багтап каан.

Кыраган-ачам мээч чангыма кылаштан келгеш, сымра-ны-дыр: — Чөмөни тыртып ал. Дуннүг ол чериге эртенки бараалы, огулм — дидир. Хайыракан, хавап оттуу, эят ал аыры ол-дур деп бо-дады. Оон көрүп турарыма, удул кара таалыңы-даа ал-бас, чүгдө балды, шимте та чүү бар чүвө кеден хал дер-гелеш алды. Алытанаш, дап берип чыда, черде кадай ша-чып каан демир-хүүрөөн ал-гаш, чугаалай-дыр.

— Чөкөгүш иштин билбес өвөс мен, шары мунган кижин мурай чоруп алар — диди, шу-шу дег депсептигээрге, оозу шырбагылааш, ыгы-ны сүргөй чоруту. Кыраган-ачам биле Самбын чуну-даа аайын тыппаш, бистин соо-вудан ылт чок кайган гуруи кагдылар.

Эртен кезип ачам-биле дийнчеп хонуп турганымс чөкүр будуктардыг чоон

шывиң доорузда долгемн сүргей чадырың чангыга кыраган-ачам шарызың бу-рундуң тыткаш, дүштү. Кижин сымрапың чоруй, оудурун ал-ла таакылай бер-ди. Оон тура халааш, от сал-гаш, дергелен чораш кеден хавында аш-чөмичи дээжи-зин сымрапың, ол-бо чүкө чашкылааш, эд сөөлүндө от-ке кагды. Хенертен кижин көргөш:

— «Ноуму буд даа, ноуму дар маа, ноуму сан гаяа!» — деп сымрапың чугаалаатын мышаан, — демти ол коргун-чуг чериче тавар чоруй олар. Бо бот-намгала тар-назын утуң халак! Даңгаар оңу чугаалаатын, ол-бо тала-ңче чалбарың, бүдүү тей-леп чорур сеп, огулм — ди-дир.

Ол ужуруг тарнаны ыя аразында утуу каапкан, чүг-дө «Омани баттугум!» деп сымрапың чордум.

Хал-чининг, өдүм-чидим-ниң соода-чогум болган чер-ге чоошудан кээримге, Че-лер-Шокар-даа, Дагар-Мы-йсы-даа чыдырган, кижин ок-тап каапкы дег, ол-бо шурап туруп бээрге, чү-чөөнүстү ай борда дүжүргөш, хө-күйдериң дытка чышыр ба-лап кагдымыс.

Халаштыг соода болган ор-гулаашта өдүп калган амы-таннары кыраган-ачам көрүп каан, оудура дүштү. Оң кара-аның чангы дамылап тур. Мээч караан чангы ала-чай-гаар сымгалы бергенин бо-дүм эскербей барып-тур мен.

Элэң болганда, кыраган-ачам сүдүп ол-бо чүкө ча-кып тейлетилем, демир-хүү-рөөн туруп алган, хайыра-канын чангына бардым. Оон уштына берген ишти-хырын делир кирип суйбагылааш, алаар: — Бо иргеткин ийип дур-гаар шөйбөк онгардан каа-ла. Тайга ээин маңаа орун-шудуп каады — дидир.

Чымчак шык, ында-хаал чоон, чинге дамылардыг, на-стылары кончуг чер болду. Дыдылгыны балды-биле оуду-ра шаап турдувус. Оңгар бо-дү бээрге, оон дүвүнге чид-дө дөзгөн, иргетки ылаар андара ийип чалааш, быралар келеш алгаш, арай борда чүүй илтивинс. Кыраган-ачам хайыраканым кырын база-ла чингестеш:

— Хем, огулм — дээш, таак-нылап оудурушту. — «Хөрүң» чалдап дооуз-каш, дөштү өрү бажыгымыс,

Азыгыг хаваның чыдар чери хайырааның кедезин-де, оон чүс базым хире бичин думчуктагач сайырам черде чүвө. База-ла оңгар какаш, азыгыгы хөп каар деп бо-дадымыс. Кастымыс, кудуг даш чер болду. Ам канчаар, хаванын селесте чудуктуң адаанче тырып быралап кири-пеш, оон ийи талазын чадыр-лай сай-кыштааш, чулуктар аргажып эжеп, бажырып каг-дымыс.

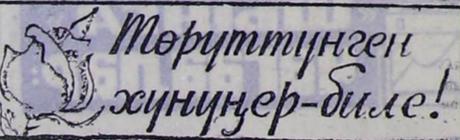
Хөтгөлдөвис бистен азаар-ган, хоон турда-ла «Хайы-хай!» дивилшан, оларын чет-кинен алгаш, чадырга келди-нис.

— Борта кезек оураалы, огулм — дээш, кыраган-ачам ал чораш аш-чөмичи отче каап, ийи-бөөр чашкылааш, артын мээч баарыма сал-гылап берди. Оон хойлаарак-та дүүн келжө тип алган ча-гыс паш арагазын тос-алка-кын катп бичини ишкеш, оозун дедир сун алган, чуга-алай-дыр:

— Улуз өгбөлдөрдөн дың-наан боордап башка, кижин көрүп көрбөп кончуг ховар, коргучуг болчандан харын-даа амылг үнгөн-дир сеп, огулм. Чаяан бооп, үш дуга-арында демдек каакан-дыр сеп. Оон башка, бо ийи амы-таным кайы-бироззи-биле баштай укуражыр турган-дыр сеп. Моортан тилгел, тын менди үнгөн-даа болунаа, демей-ле дараазында база тутуру болтай. Ийи дакыр оудунгү соодадан амылг үнүп деп чүвө берге. А өр-шээ! Бурган өршээни! Ал-тай-таңдып, ада-иң авыра-лаш. Чыгыг өртемгейе чур-таар аас-кежигин төл-дур сеп, огулм. Хайыракан биле азыгыгың болчаан көргөн кижин оон өл, бир эвес анаа немей демлек хал каар бо-ла, кайган-на үжөлө ыла-ла дужар, оон чайлаар ужу-чок, ол дээрге тайгаңың хоо-лузу-дур деп бөзөлөп тура-вууң чугаалажыр чүвө. Көр-бөс сеп бе, ол ийи алыгуузуң ала чангы өттүр кыма, чу-ге-даа дөбөйи, сени мапал чоруп турганар-дыр. Чүвө диннаваан, ийиң кеңи бол-гаш болуп бажыңе хал ку-дур, өдүмүңе шурай бер-чакан кижин-дир сеп, огулм. Бо болган таварылганы аян биле менден өскө кым-даа билбес болтай. Моңу кымга-даа черле чугаалава шүвө.

— Чаа, илгаш-дыр, кырап-атай — деп аш кынып, сө-зүм бердим. Алытанаш алган, хемин куду бажыныш. Кыраган-ачам соодадан бир-ле чүвөдөн хойдукаш чүвө дег, үгүлгүч «Ноуму буд даа, ноуму пар маа, ноуму сан гаяа!» деп сымрапың чор.

Оманбаттугум! Өршээ, хайыракан! — Чаа, илгаш-дыр, кырап-атай — деп аш кынып, сө-зүм бердим. Алытанаш алган, хемин куду бажыныш. Кыраган-ачам соодадан бир-ле чүвөдөн хойдукаш чүвө дег, үгүлгүч «Ноуму буд даа, ноуму пар маа, ноуму сан гаяа!» деп сымрапың чор.

Бистин эргим ылак ачавыс Базаң Монгушвич КОМБУ Чаа-Хөл кожуунуң «Найырал» совхозка суг дакыглар автомашинаны хей чылдар дургузунда башкарып келгеш. Ол ам бо хүнүрде 80 харлап турар. Ачавыстың төрүттүгөн хүнү-биле холбаштыр аңаа чуректин ханызыннан иш байыры чедирбешан, каң дег бажыг кадыкшыды, аас-кежини, ак орукту күзөп тур бис.

ЧАРЛАДАР

Россия Федерациязын Чазанын 1994 чылдын август 19-та үндүргөн «Кол фондуларын дүрген амортизаастарынын механизмин ажыглаарын болгаш оларын өрөк-үзөин чаарты эле көөрүнүн дугайында» № 967 доктаалыга дүүштүр амортизация индексизинга инфляция индексин 1993 чылдын декабрыда турган денелге хамаарышты дараазында хемчээлерге өстүрерин Статистиканың Тыва республика эргелети дынадып тур:

июльда — 2,12 катап
августта — 2,27 « « «
сентябрьда — 2,43 « « «
октябрьда — 2,65 « « «

Инфляция индексин ажыглаар дугайында та-йылборны 1994 чылда үлгүн №№ 42 болгаш 45 «Экономика и жизнь» сонунда берген.

1994 чылдын ноябрь, декабрь айларында индек-тин кандыг болурун 2-10-74 болгаш 3-04-42 дугаар-лыг телефоннардан биллип ап болур.

Медицина профилактиказынын төвү бо чылдын декабрь 5-те болгаш 12-де «Цигун» талазы-биле кадыкшылга гимнастиканын эрттирерин чарлап тур. Ону Москваның «Ушу», «Цигун» болгаш «Саньхэ» өөренир төвү эрттирер.

Айтыргыны 9-74-29 дугаарлыг телефондан би-лип ап болур.

Бистин адресивис: Кызыл хоорай, Дружба ку-думчузу 44.

«Саян» Садыг бажынында Сүт-Хөл кожуунун фирма килдизи дараазында чүүлдерни доктаа-мал садып турарын дынадып тур: Инек ээди — бир килограммын өртээ 2500 рубль.

Мал чөмине хереглээр тараа — бир килограм-мын өртээ 180 рубль.

Килдистин ажылдар шактары — 9.00 — 18.00

«ОПТ и розница» акционер нийтиледди № 1 магазини дараазында барааннары садып турар:

- карнизтер 2,0 метр, 1,75 метр;
- ак өңгү эмаль дозу 1,3 кг;
- телефон шывыгы сава аймаа;
- чайыраан сава аймаа (белекке бээр);
- ФЭБ дээр электрондук шактар;
- ФЭБ дээр үш программалыг приемник (бу-дильниктин);
- хей каналдыг даштык телеантенна;
- сөткүүлдер салыр стол;
- 6,45×13 дугаарлыг «Снежинка» автодугуйлар (Барнаул хоорайга кылган);
- бюстгалтерлер;
- хел чуур болгаш чунар саваннар;
- «Кристалл» порошок;
- дши аштаар пасталар аймаа;
- шивижештер каастар ойнаарктар, шар-лар;
- печенье, карамель аймаа;
- шоколад холаан конфеталар;
- «Ассорти» конфеталар.

Бистин адресивис: Кызыл хоорай, Калинин ку-думчузу 25. Ажылдар шактарымыс 8.30—16.30. Суббота 9 шактан 15 шакка чедир дүштеки чап-сар чокка ажылдар. Дыштаныр хүн — воскре-сенье.

КИНО

Ноябрь 17-де:

- «Найырал»: «Өзүңүг чөй-сек-3» (АКШ) 10.00, 12.20, 14.40 болгаш 17.00 шактарда.
- «Восток»: «Дошталган изир-лигиниң» (АКШ) 13.00, 15.00, 17.00 шактарда.
- «Каа-Хем»: «Өзүңүңүн хөлдөр» (Англия) 13.00 шактарда.
- «Ангел-капте»:

Өвүр кожуунун чыгарышы, Чаа-Суур тус чер чагыр-газы, «Эртиндег» совхозун дирекциясы, кожуунун спорт комитети тыва хурешке Россия Федерациянын спорт мастери, тыва хурештин хоочуну Дип-оол СУРУН-ОЛОВУН КУЛААРЫН олад ондакка таварышкан метанын дынатыншаан, оң өг-бүдөинге төрөлдөргө болгаш чок кижилерге ханы кадыкшыды илгерилеп тур.

«МОСКВИЧ» БУРУУЛУГ БЕ?

Алдан чылдарың төңү-үндө Ижевскийн машина тудурун база Ленинград ком-сомол (АЗК) заводтар «Мо-скович» маркалыг автомоби-лдерин будурун үндүрүп эгештен. Ол машиналарын кийилер күзөлдүк-биле са-дып ап турган. Автомобиль-дин шыраарын акы болган-нын хербетчи ол. Илчыл-за-даа ыдыг марнадыг ма-шина-биле олад-ондак бол-баан болгаш болбас дивөөн ол дээрзин сагындырайн. Орук-транспорт олад-ондак-тары сайгарып көрөге, түн-дөл арды-ачгы кылдыр дө-дөй-ле көстүп кээр. Автомо-биль олад-ондаандан бештин бир-ле ыдыг маркалыг ма-шинаын кирдилгези-биле болуп турар. Чыдаганын: орук шимчээшканын дү-рүмүрүн сагындыр баари. Чижек. М-412 4261 ТВЖ ав-томашинаның чолаачызы А. В. Чыгач-оол С. Тока-ку-думчузу-биле барыш чүкө углай чоруп ора, «Телетөп» чогуунда долгандыргып шимчээшканын черге ВЯЗ-2109 автомашинаны тавар-тыккан, аңаа матернадыг когаралды чедирген. М-412 автомашинаның чолаачызы Ж. В. Жукор дээрн Кузнец-ков кудумчузу-биле чоруп ора, оруктун солагай шугу-муун кыды-биле ол тала-ге хербетчи эшкен, оң та-лакы шугум кыды-биле дөрт чоруп ора М-412 ав-томашина-биле үскүлешкен. М-2140 автомашинаның чо-лаачызы В. И. Шапша На-берекчян кудумчузу-биле халдып ора, мурундаа чо-раан машинаын эртер бо-дааша база-ла ыдыг марна-дыг, солагай талгае эшкен, база-да ол урке чоруп ор-ган машинаын барып үстүр-ген. Орук шимчээшканын дүрүмүн сагындырап бол-ган бо чорум үрээширери-

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100. Индекс 667000

Тургузучулары: ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ДЭЭДИ ХУРАЛЫ, ЧАЗАА БОЛГАШ СОЛУННУН КОЛЛЕКТИВИ

Кол редактор
В. Ф. ЧАДАМБА

КУЛЬТУРА ТЕМАЗЫНГА ЯНЗЫ БУРУ МЕДЭЭЛЕР

БУННИНГЕ ТУРАСКААДЫШ... Россиянын Чогаалчылар эвилелдин баштаар черинин даргазы В. Ганевич биле Орлов область администрация-зынын баштыгы Е. Стрел-ев эң кичи чөпчүг чугаа дөштү төңүзүнде-ле таңдык өзү-гуу С. Рыжовка удурган амыг бөлүк Тулага ааа про-граммалыг аалдан кезип ту-рунган. Ол ышкан чо-гаалчыга турсаакташ, чо-гаалчыларын бүгү-дөгөй чо-гаалчыга бажының ту-луш Спаск-Лугтовнын рай-онга эгелээринин болгаш «Осколки» («Бузулдулар») деп шоудулгү сөткүүдү парнап үндүрүрүн дугай-гында доктааша база ат сал-ганнар.

ДОШ КЫРЫНДА АРЕНА Атракциондук ыдыг арена-ны үш оң чыг бурганга Турлага режиссер А. Арнольд биле тус чер цирининг ди-ректору Д. Калмыков (олар Николай КИРЕЕВ, КЕЛЬДИН БЕГЕН «КОНГАЖЫАТАР» Москва консерваториязы-ның улуг залыга «Дирп-

СТАРТТАР БОЛГАШ ФИНИШТЕР

Олимпиада-2002-тин кышкы оюннарга кордак-чыларын бирээш сөзөк хоорай Понрадага Бүгү-дө-лөй олимпий комитетинин комиссиясы хыналда кыл-ган чоруткан. Хамаарышас хай-даракчыларын санап тура-ры-биле алырга, чуртка бо-луп турар политиктиг чам-дык байдалдарын бажыг өвөс туржуу база чаактын берип турары. чүгдө 400 мил-лион доллар өвөш болуп турары Понрадага иванын-ты кошканды турар.

Солун Россия Федерациянын Парлаага болгаш ме-дээлер министрствозунун чангыла паралаганын, ме-дээ-лерини хосту оорун сымтаар талазы-биле Тывада хай-ынал чөмине бурдуктенин

Вурткеттинген дугаары — 1.00007

Солунда парлаттыган материалдарын авторларынын бодаллары редакциянын туржуу-биле дүшөйүн барып болур Айыттыгын фактылар саннары болгаш өскө-даа амылгандыгы дээр авторлар беттары харчысалгалы

Тыва Республиканын Пар-лаага болгаш информа-ция талазы-биле Кургун ко-митетинин тигора-фиясы: Кызыл, Шедякш болгаш Кравченко кудумчу-зу, бажын № 1.